

ВИДИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

Ботвіна Н.О., д.е.н., професор,
Харченко В.А.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

Історія розвитку карткових ринків в різних країнах свідчить, що найбільшою мірою схильні до прийому карток невеликі і середні торгові і сервісні установи, які оперують в сегментах ритейла з відносно невисоким рівнем конкуренції або в сегментах, пов'язаних з продажем дорогих товарів в кредит. Прийом карток до оплати в торговельно-сервісних компаніях які торгують дорогими товарами або послугами дозволяє власникам підвищити доходи і прибуток навіть при незначному збільшенні чисельності покупців які використовують картки – унаслідок великої величини транзакції.

Історія розвитку карткових ринків в різних країнах також свідчить, що інфраструктура обслуговування карток розвивається швидше в країнах з високою мобільністю працездатного населення. Зрозуміло, що мобільність зв'язана з проблемою безпеки перевозу готівки, і тому в таких країнах швидко розвивалися альтернативні інструменти платежу – чеки і платіжні картки. Відповідно, швидко розвивалася і торгово-сервісна мережа обслуговування цих інструментів платежу.

Для впровадження національної платіжної системи з використанням карток у вересні 1995 р. 17 комерційних банків на чолі з НБУ організували ЗАТ «Укркарт». Це товариство при підтримці Visa створило міжбанківський процесинговий центр, який дозволив проводити авторизацію, кліринг та розрахунки в межах України міжнародними картками Visa, Eurocard/Mastercard, а також внутрішніми платіжними картками, що створені за міжнародними стандартами [6].

Магнітні картки є найбільш розповсюдженими на сьогоднішній день. Але, як затверджують фахівці, смарт картки – це майбутнє. Останнім часом спостерігається значне збільшення використання як платіжний засіб саме смарт-карт [3].

Картки можна також розділити по тому, яким методом нанесена на картку ідентифікаційна інформація (ім'я власника карти, номер картки, термін дії картки та ін.) Ця інформація може бути нанесена рельєфним шрифтом (видавлена) спеціальним апаратом ембосером (embosser) і тоді картка називається ембосовані. На неембосовані картках ідентифікаційна інформація випалюється і, як правило, ці картки призначені тільки для електронного використання (наприклад, VISA Electron) [2].

Повернемося до банківських карток. На банківській пластиковій картці звичайно розташована наступна інформація: на лицьовій стороні картки наноситься ім'я власника, номер картки, термін дії картки, знак банку-емітента картки, знак платіжної системи. На деяких картках у якості одного з засобів захисту від підробки наноситься голограма. На зворотному боці картки знаходиться місце для підпису власника картки, магнітна смуга, іноді фотографія власника і логотипи мереж банкоматів, у яких можна зняти готівку. Номер картки складається з 16 цифр: перші шість – код банку емітента (Issuing Bank); наступні дев'ять – банківський номер картки (номер карт-рахунка); остання цифра – контрольна.

По функціональних характеристиках банківські картки поділяються на кредитні і дебетові. Кредитна картка дозволяє її власнику одержувати визначений кредит при оплаті товарів та послуг, вартість яких вище, ніж залишок на банківському рахунку, прив'язаному до картки (карт-рахунка). Виданий кредит повинен бути погашений протягом визначеного терміну. Погашення кредиту може відбуватися зі страхового депозиту, що вноситься клієнтом при відкритті в банку карт-рахунка, або зарахуванням на рахунок грошей, внесених власником картки наявними або за допомогою грошового переказу.

Власник дебетової картки зможе оплачувати придбання товарів і послуг, а також одержувати готівку в банкоматах тільки в межах суми яка знаходиться на карт-рахунку.

Необхідно звернути увагу, що поняття «кредитна картка» може вживатися й у більш широкому змісті. Дуже часто під «кредитними картками» розуміються усі види банківських карток, тобто відбувається підміна поняття «банківська картка» поняттям «кредитна картка». У такому узагальненому значенні поняття «кредитна картка» може зустрічатися в багатьох друкованих та он-лайн виданнях.

Як кредитні, так і дебетові картки можуть бути індивідуальними і корпоративними. Індивідуальні картки (Customer cards) видаються тільки фізичним особам, корпоративні – тільки компаніям (організаціям). Корпоративна картка прив'язана до рахунка компанії і може бути оформлена тільки на співробітника компанії. Така картка може бути лімітована компанією і тоді власнику картки встановлюється ліміт використання коштів з рахунка компанії. Якщо ліміт не встановлений, власник картки може розпоряджатися всією сумою компанії, що знаходиться на рахунку, (прив'язаному до даної картки) [5].

У рамках класифікації карток на індивідуальні і корпоративні можна виділити в окремий вид сімейні картки. Вони видаються як індивідуальні тільки фізичним особам, але також як корпоративні окремі картки можна оформити на кожного члена родини власника карт-рахунка. При цьому для кредитних карток членів родини звичайно встановлюється ліміт використання засобів.

Банківські картки можна також розділити на платіжні системи асоціаціям карток (Card Associations) у рамках яких відбувається обслуговування карток. Найбільш розповсюдженими у світі є картки наступних найбільших систем: VISA, EuroCard/MasterCard і American Express (AMEX). Одна картка може підтримуватися й обслуговуватися тільки однією платіжною системою.

Треба звернути увагу, що деякі платіжні системи можуть випускати тільки картки визначеного типу. Наприклад, American Express і Diners Club випускають тільки кредитні картки, а інші менш відомі системи (особливо які працюють тільки в рамках однієї країни) не ризикують зв'язуватися з кредитними картками і випускають тільки дебетові карти. Світові лідери VISA і EuroCard/MasterCard випускають і підтримують як кредитні, так і дебетові картки.

Необхідно відзначити таку особливість кредитних карток різних систем як розподіл їх на класи. У VISA два основних класи – це Classic і Gold. MasterCard – Standart і Gold, American Express – Master і Gold. Вибір кредитної картки того чи іншого класу істотно впливає на величину внесеного при одержанні картки страхового депозиту. В іншому різниця між класами головним чином зводиться до питання престижності. Крім основних класів, також можуть випускатися картки класів Platinum, Silver, Basic і ряду інших. В особливий вид карток виділені корпоративні картки. Причому останнім часом такі картки стали розрізняти на Business картки (картки для компаній малого бізнесу) і безпосередньо Corporate картки. У середині кожного з зазначених класів картки можуть поділятися на ряд підкласів.

Ще один вид карток які випускаються в рамках платіжних систем – електронні картки. Такі картки є в багатьох платіжних системах. У VISA, наприклад, це VISA Electron, у Master Card – Maestro. Як вже відзначалося, такі картки неембосовані і призначені тільки для електронного застосування. По такій картці можна одержати готівку в банкоматах, та оплачувати товари і послуги торгових мережах, оснащених спеціальними електронними терміналами. Є електронні картки, що призначені тільки для одержання готівки в банкоматах, наприклад у системі Master Card картка Cirrus.

І у висновку розберемося, що значить АТМ карти. АТМ – це аббревіатура з англійського Automatic Teller Machine (іноді ще них називають Automatic Banking Machine (ABM) або Payment Banking Machine (PBM), тобто банкомат. Усі банківські картки, за рідкісним винятком, можна назвати АТМ картами, тому що усі вони обслуговуються банкоматами і по ним можна одержати готівку.

Існує велика різниця між цілями використання платіжних карток населенням всередині держави і за кордоном. Дослідження причин такої різниці може бути цікавим матеріалом для окремої наукової праці.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2002 р. №2121-III-ВР.
2. Виды пластиковых карт – http://www.vargoinform.com/adv_poly_plasticcards.htm.
3. Ботвіна Н.О. Сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності банків України. / Н.О.Ботвіна/. Науково-виробничий журнал Бізнес-навігатор – № 3 (35). – Херсон, – 2014. С.123-128.
4. Ботвіна, Н.О. Управління валютними ризиками, вплив процентної ставки та валютного курсу на прибуток банків / Н. О. Ботвіна // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – Том 19. – № 1. С. 130-135.
5. Бондарович Г.Г. Национальная система массовых электронных платежей. Ч.1. Общее описание функционирования и технология работы // Банковские технологии.– 2006.– № 1.– С. 6–11.
6. Васильченко З.М. Розрахунки платіжними картками в Україні: стан, проблеми та перспективи / З.М. Васильченко, А.В. Демченко // Фінанси України.– 2003.– № 10.– С. 74-83.
7. Єрохіна Н.А. Електронні гроші в платіжній системі держави / Н.А. Єрохіна, О.Г. Микитина // Фінанси України. – 2013. – № 3.
8. Кравець В. Платіжні картки для всієї України // Вісник НБУ. – 2013. – № 6.
9. Прогнозні оцінки в кредитній діяльності банку [Електронний ресурс] / Н.М. Андрієнко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 179-182. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.
10. Система управління інноваційним потенціалом підприємств [Електронний ресурс] / О.В. Толмачова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 134-139. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.
11. Underwriting as a tool to improve the efficiency of risk management of the bank [Електронний ресурс] / O.S. Balan, A.V. Levitska, O.O. Sokolovskaya // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (18). – С. 142-146. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>.